Arian de Goede

REDBAD

Koning van Friesland

ende nu/oft tot geenen tyden te willen noch d'Fransche Heerschappije/noch den waren Godsdienst in zyn Coninckrijck verdragen.

Radbodus Gaet naer Nimmegen en laet daer ende poogt houtwens/ Sijn neve het gebiet van Stavoren.

VAn daer gaêde na Nimmegen, alles verwoestende ende verderbende wat inden weghe was / heeft het selve gewaltelijcker wijse ingenomen/ ende tot eenen teycken sonder victorie op eenen steen laten houwen met dese woorden/Hvc VSQVE REGNVM STAVRIÆ. Wat is: Tot herre het gebiet van Stavoren. Die Franquen 'selve qualijck nemende/ende wel gedogende dat haren Vassalen sich jegens haer souden opmaecken / hebben door inwendighe oorlogen/welcke sy met malcanderen hadden / dat ongelijc en gewalt eenen wijle ryps door de vingeren gesien/ ende is naermaels die selve van Pipinus gevrijdt geworden. Want dese het ghebiet becomen hebbende/

Aa de Gebruyte Christi.

RADBODVS PRIMVS.

Radbodus wordt upt Wtrechs beerschappij verdreven en gelaerdt dan Pipino.

als hy die Sueven ende Sclaven tot gehoorsaemheyt gebracht hadde/heeft voorghenomen ten versoecke van S. Willebrordus ende syne medegheselten (welcke Radbodus upt synen rijcke verdreven hadde)met zyn heyr-leger in Vrieslant na den Coninck te gaen. Heeft den selven niet alleen upt Wtrecht, (welck Viltaburgum ghenoemt wordt) verjaecht ende verdreven/maer ook 'ganssche Lande van Vrieslant tot aen de Wesers Vlie ingenomen / ende onder zyn ghebiedt gebracht. Soude lichtelijck mede die resterende quartieren van Vrieslandt becomen hebben / ten ware sake hy sich vertrouwet hadde in Vrieslant Noordlijcker leggende/ ende met moerassen ende poelen beset/ met zyn eyghe volck te besocken / in welcke die Coninck Radbodus gevlucht was. Doch die selve syne toevlucht aen Pipinum nemende / beloonet heeft die Verraers der Christelijcke Religie na desen tyt in zyn Coninckrijck te verdragen.

Radbodus beloofte de Christelijcke Religie aen te nemen.

Twelck

Fantasietekening van Koning Redbad in *Chonique ofte Historische geschiedenisse van Vrieslandt* door P. Winsenius, 1622.

Arian de Goede

REDBAD
Koning van Friesland

Uitgeverij Zomer & Keuning

INHOUD

Vooraf 9
Inleiding 11

Deel I
Friesland, Land en volk, vriend en vijand 13
Het water als grens 16
Friese taal en cultuur 19
De Friezen en de zee 24
Religie en recht 30
Friese schatten 35
Frieslands vijanden 38
De Franken 42

Deel II
Koning Redbad, Strijder voor vrijheid 53
Koning Adgisl 60
Redbad 67
Aanval en nederlaag 679-688 68
De jaren 688-693 73
Willibrord 76
Voorbereiding en afwachting 693–714 81
Toenadering 85
De innige samenwerking tussen kerk en staat 90
Redbads mislukte doop 92
Gespannen rust 104
Overwinning 714-719 105
Bonifatius 112
Vrede 114

Nawoord 117
Noten 124
Personenregister 126

VOORAF

Het boek *Koning Redbad* verscheen in 1937, de auteur studeerde toen rechten in Utrecht.

Arian de Goede (1915-1957) was rechtshistoricus en mediëvist en publiceerde veel op zeer uiteenlopende terreinen. Hij schreef niet alleen over geschiedenis: ook gedichten, novellen en toneelspel, boeken over de Westfriese Buurschap, oud-Nederlands procesrecht en de Friese taal. In 1932 was hij een van de oprichters van de *West-Frieze-Styk*, een vereniging 'ter behoud van de cultuur, de taal en de folklore en ter bestudering van de geschiedenis van West-Friesland'. Arian promoveerde op het onderwerp Westfriesche rechtsgeschiedenis, in drie delen: Swannotsrecht, Waterland en Seventuig (1940-1948).

Tachtig jaar later heb ik mijn vaders boek bewerkt, herzien en aangevuld met nieuwere gegevens. Arians visie op koning Redbad is daarbij onveranderd gebleven: een groot vrijheidsstrijder voor eigen geloof en tegen vreemde overheersing.

Julius de Goede

INLEIDING

Dit is de geschiedenis van Redbad, de grootste koning die het Friese volk ooit had. Koning Redbad was een vrijheidsstrijder; hij vocht tegen vreemde overheersing en hij vocht voor vrijheid van godsdienst. Pas 950 jaar later stond zijn evenknie op: prins Willem van Oranje, die vocht voor dezelfde idealen, godsdienstvrijheid en bevrijding van vreemde feodale heerschappij. De strijd die de Vader des Vaderlands begon zou 80 jaar duren, die van koning Redbad duurde slechts zestien jaar. Zijn verworven vrijheid duurde niet lang, tot de Franken het vrije Friesland – en dan nog maar voor een klein deel – op de knieën kregen. Over Redbads daden, en de omstandigheden van het Friese volk in die tijd, gaat deze geschiedenis.

De spaarzame historische feiten die wij kennen over koning Redbad zijn bijeengebracht uit een aantal 'Heiligenlevens', uit Beda's *Historia Ecclesiastica*[1] en andere historische bronnen. De verhalen daarin over Redbad worden door christenchroniqueurs verteld, zij verhalen van een verbeten vijand van Christus' leer. Enkele Frankische kronieken zeggen het hunne over een machtige koning die hun de voet dwars zette bij hun pogingen absolute macht in Noordwest-Europa te verwerven. Deze vijanden spreken over Redbad als hun gevaarlijkste tegenstander. De latere Friese notities die veelal door christelijke geestelijken werden opgeschreven, spreken zelfs van koning Redbad als 'tha unfrethmonna', de man van de onvrede.

De herinnering aan de heidense vorst werd met grote ijver besmeurd, maar toch lukte het niet de magische bezieling die uitging van Redbads heldenleven, te doden. De sagen en legenden bleven vertellen over deze wonderbaarlijke vorst en bleven de herinnering aan Frieslands grootste vrijheidsheld levend houden. Het Friese volk bleef de vrijheid liefhebben en

kon nooit hem, die de grootste strijder voor Frieslands vrijheid en recht was, vergeten.

Even talrijk als de Arthurvertellingen in Engeland, zijn de sagen over koning Redbad en even bekend in Friesland, maar daarover gaat het nu niet. Hier worden de historische gebeurtenissen gegeven en zo er is getracht de ware koning Redbad tegen de achtergrond van zijn tijd te schilderen.

Deel I

FRIESLAND
Land en volk, vriend en vijand

In de tijd van koning Redbad, en daarvoor al, woonden de Friezen langs een flink stuk van de Noordzeekust. Hun gebied werd door de Romeinen al *Frisia* genoemd, in het westen werd het begrensd door een zee die Mare Frisicum of Mare Frenessicum heette, de Friese Zee. De zeespiegel lag in de Romeinse tijd circa twee meter lager dan tegenwoordig.

De noordgrens van Frisia lag in het Jutse schiereiland van Denemarken. In het zuiden lag het grensgebied bij het Zwin in Vlaanderen. In het oosten lag de grens in de huidige Duitse deelstaat Nedersaksen, ergens bij Bremen, waarvan ten zuiden de Saksen woonden. Noord-Friesland was het Friese land ten noorden van de Wezer. Het werd, toen de Frankische koning Karel de Grote in 785 Friesland voor een belangrijk deel bij zijn rijk wist te voegen, van de overige Friese gebieden gescheiden.

Ten zuiden van Frisia was het gebied Frankisch met Nijmegen als de noordelijkste Frankische stad. De zandgronden in de huidige provincie Noord-Brabant, ten zuiden van de Maas, vormden het overgangsgebied tussen het Frankische en het Friese land. In die tijd was dit heidegebied niet of nauwelijks bevolkt, evenmin als andere dergelijke streken, zoals de Veluwe, Drenthe, zuidelijk Oost-Friesland en enkele gedeelten van Noord-Friesland.

De woongebieden van de Friezen waren de vruchtbare gebieden achter de duinen – een natuurlijke bescherming tegen de zee die ze 'that wyldehaf' noemden – en landinwaarts de gronden langs de rivieroevers en andere waterrijke streken.

Sommige historici menen dat Friesland in de tijd van koning Redbad nauwelijks bewoond werd, op een paar plukjes mensen na die op schaarse terpen verbleven. Ook menen ze dat de oorspronkelijke Friezen, zoals die door de Romeinen werden beschreven, tot een totaal ander volk behoorden dan

de onderdanen van koning Redbad. Dergelijke gedachten zijn te rangschikken in de categorie van de negentiende-eeuwse geschiedenisboekjes die meldden dat 'de Batavieren in uitgeholde boomstammen de Rijn kwamen afzakken' om zich in de Betuwe te vestigen.

De Romeinen wisten al te vertellen dat Fries-Saksische zeerovers de Noordzee onveilig maakten en dat deze zich in Engeland vestigden.

Het water als grens

Tussen (de intussen zelfbenoemde keizer) Karel de Grote en de Deense koning zou rond 810 een vrede zijn gesloten, waarbij de rivier de Eider als grens werd vastgesteld. In ieder geval deed deze rivier als zodanig dienst. Op de oude Holsteiner Poort in Rendsburg stond de tekst 'Eydora Romani Termina Imperii' (bij de Eider eindigt het Romeinse Rijk). De Noord-Friezen ten noorden van de Eider bleven dus vrij van de Frankische overheersing. De soevereiniteit over het Noord-Friese gebied kwam een tijdlang toe aan de Deense koning, tegen wie de Friezen na verloop van tijd ook weer vochten.

Tussen de Elbe en de Wezer lag het Friese land dat nog in de vijftiende eeuw tot Fries gebied werd gerekend en toen aan de bisschop van Bremen was onderworpen, die er het landsheerlijke gezag over had verworven.

De rivier de Wezer wordt al in de eerste geschreven bronnen van het Friese recht, in de *Lex Frisionum*, als grensrivier genoemd. Een van de delen van het autonome Friesland dat in 785 bij het Roomse Imperium van Karel de Grote werd gevoegd, was Oost-Friesland dat in het oosten begrensd werd door de Wezer en in het westen door de Lauwers.

Oost-Friesland was een van de hoofdgebieden van het oude Friesland; zijn territorium was weer verdeeld in kleinere land-

Een eerbetoon aan de vrijheidsstrijder Redbad

Dit is de ware geschiedenis van de grootste koning die het Friese volk ooit had. Redbad was onze eerste vrijheidsstrijder; hij vocht tegen oprukkende vreemde overheersing, tegen machtsbeluste Franken, en hij vocht voor vrijheid van godsdienst, tegen christelijke heiligschenners.
Het publiek dat van Redbads avonturen in de gelijknamige speelfilm heeft genoten, zal de werkelijke gebeurtenissen niet minder spannend vinden...
Dit boek geeft, als een van de weinige boeken ooit over de Friese koning, een historische reconstructie van de roemruchte daden van koning Redbad en over de omstandigheden van zijn bedreigde volk in die duistere tijden.

Mr. dr. Arian de Goede (1915-1957) was rechtshistoricus en mediëvist. Het boek *Koning Redbad* schreef hij in 1937, verder publiceerde hij over het Westfriese Buurschap, Oudnederlands procesrecht en de Westfriese rechtsgeschiedenis. Zijn zoon, auteur en ontwerper Julius de Goede, bewerkte en verrijkte het verhaal van zijn vader tot dit boek.

ISBN 9789401913805 NUR 684
9 789401 913805
www.zomerenkeuning.nl
Z&K